

УДК 372.811.111

**THE ESSENCE OF GRAMMATICAL COMPETENCE IN TEACHING
ENGLISH TO 11 GRADE STUDENTS****СУТНІСТЬ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У НАВЧАННІ
УЧНІВ 11 КЛАСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ****Ardelian O.V. / Арделян О.В.***k.p.s., assoc. prof. / к.п.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-7166-0095

Holovina K.V. / Головіна К.В.*student of the second (master's degree) level of education**faculty of Ukrainian philology, foreign languages and social communication**Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University,**Kropyvnytskyu, Shevchenka, 1, 25006**Центральноукраїнський державний університеті**м. В.Винниченка, Кропивницький, Шевченка, 1, 25006*

Анотація. В роботі розглядається питання, що граматична компетентність може бути визначена, як складова частина мовної компетентності, що входить в структуру іншомовної комунікативної компетентності. Граматична компетентність складається з таких елементів, як: лексичні, синтаксичні, фонетичні, морфологічні, орфографічні складов. До граматичної компетентності відносять оперування граматичними поняттями, засобами реалізації граматичних категорій, адекватне використання граматичних явищ у мовленні. Використовуючи у мовленні нові граматичні форми, учні запам'ятовують їх та використовують у своєму мовленні у подальшому здійсненні іншомовної комунікації.

Ключові слова: граматична компетентність англійської мови, іншомовна комунікативна компетентність, граматичні навички, граматичні знання, граматична усвідомленість.

Вступ.

Вивчення іноземних мов включає в себе багато аспектів. Одним з ключових аспектів є вивчення граматичних норм мови, оскільки процес засвоєння та вивчення граматичних норм є складним, з огляду на те, що його ускладнюють терміни і правила, винятки тощо. Граматичні аспекти англійської мови є найбільш складними для вивчення та засвоєння, з огляду на те, що англійська та українська граматики значно відрізняються. Сучасний рівень розвитку суспільства демонструє, що застарілі методи заучування граматичних правил не є ефективними, так як набуті знання учні не можуть ефективно застосовувати ані на письмі, ані у мовленні. Існує велика кількість інформаційно-комунікаційних технологій, які можуть бути використані в ході навчання граматичних структур англійської мови учнів старших класів. Отже, сучасна система освіти потребує модернізації засобами застосування нових методів вивчення та ефективного засвоєння граматичних аспектів мови.

Сучасний світ вимагає від освітньої системи значного реформування підходів до викладання, зокрема, формування граматичної компетентності. Результати навчання за старою моделлю обумовлюють необхідність формування нових підходів до викладання граматичних аспектів іноземної мови, з метою їх ефективного засвоєння учнями. Мета нашої роботи з'ясувати сутність граматичної компетентності у навчанні учнів 11 класу англійської мови.

Граматичний аспект в контексті освітнього процесу знаходиться у фокусі уваги багатьох науковців, які вважають формування граматичної компетентності пріоритетним завданням сучасної системи освіти (О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, О.М. Ванівська, О.І. Вовк, Д.О. Вольницька, А.Г. Гудманян, С.Ю. Ніколаєва та ін.). Отже, проблема обумовлює необхідність докладного аналізу сутності поняття граматичної компетентності.

Основний текст.

Широке визначення поняття граматичної компетентності дає О.М. Ванівська, зазначаючи, що граматична компетентність полягає в умінні граматично коректно утворювати словосполучення, речення, що є фундаментальною умовою функціонування слів як засобу спілкування. Дослідниця зауважує, що граматична компетентність є надзвичайно важливою для розуміння мовлення інших людей, носіїв іноземної мови: так, мовець може граматично коректно вибудувати власне висловлювання, використовуючи обмежений набір лексичних одиниць та знань, щодо граматичних явищ мови, що вивчається. Проте, інші комуніканти можуть використовувати складні конструкції, що стане перепорою у розумінні усього висловлювання [1, с. 72]. Таким чином, реалізація повноцінного процесу двосторонньої комунікації можлива лише за умови розуміння співрозмовників одне одного.

Д. О. Вольницька зазначає, що граматична компетентність може бути визначена як «знання граматичних елементів мови і вміння ними користуватися в процесі спілкування» [3, с. 53]. Зарубіжний науковець S. Thornbury [13] визначає, що граматична компетентність є рівнем освоєння учнем основного коду мови, що включає в себе граматичні правила, словотворення, структуру речень, лексичний склад мови. На думку І. А. Воробйової граматична компетентність може бути визначена як здатність особи ефективно та коректно використовувати набуті граматичні знання та навички у кожній окремій ситуації, адекватно здійснювати мовну діяльність в процесі іншомовного спілкування [4, с. 14].

Автор багатьох навчальних методик С. Ю. Ніколаєва зазначає, що вивчення граматики іноземної мови є фундаментальним елементом практичної мети навчання іноземних мов, яка може бути визначена, як «опанування комунікативною компетентністю на рівні, достатньому для іншомовного спілкування у чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі у типових ситуаціях» [6, с. 39]. Таким чином, на думку дослідниці, граматична компетентність включає в себе навички ефективного застосування граматичних засобів мови, а саме:

- вміння побудування граматично коректних висловлювань різного рівня складності;
- вміння розпізнавати та розуміти різноманітні граматичні структури у мовленні інших;
- вміння поєднувати та видозмінювати слова для побудови граматично правильних словосполучень і речень.

Отже, на думку С. Ю. Ніколаєвої, граматична компетентність може бути визначена, як складова частина мовної компетентності, що входить в структуру

іншомовної комунікативної компетентності. Як одна зі складових іншомовної комунікативної компетентності, граматична компетентність складається з таких елементів, як: зв'язки, закономірності взаємодії граматичних явища та концептів, що реалізуються ними; взаємодія рідної мови та іноземної, в ході якого виникають граматичні відносини, які полягають у взаємодії когнітивного та концептуального світосприйняття різних мовних соціумів [6, с. 54].

На думку дослідників О. Пометун, Л. Пироженко, поняття граматичної компетентності може бути визначене як «здатність особи до здійснення комунікативно-доцільного і ситуативно-адекватного застосування іншомовних граматичних знань, навичок і умінь з метою реалізації своєї мовної поведінки іноземною мовою в процесі спілкування». Дослідники зазначають, що використання цього терміну передбачає, що особистість володіє такими навичками, як здатність розуміти, граматично коректно висловлювати ті чи інші думки, використовуючи систему граматичних правил конкретної мови [8, с. 54].

Згідно загальноєвропейських рекомендацій щодо викладання іноземної мови (European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment [11, с. 52]), граматичну компетентність можна визначити як знання граматичних ресурсів мови і здатність їх використовувати. Граматична компетентність – це здатність розуміти та виражати значення шляхом створення та розпізнавання сформованих фраз та речень відповідно до цих принципів (на відміну від запам'ятовування та відтворення їх у вигляді фіксованих формул).

У міжнародній документації Ради Європи також наводиться визначення поняття: «Граматична компетентність є володінням навичок використання граматичних елементів конкретної мови та вмінням коректно використовувати ці знання на практиці. Граматична компетентність включає здатність розуміти і виражати певний сенс, оформляючи його у вигляді фраз і речень, побудованих за правилами певної мови (на відміну від механічного відтворення завчених зразків)» [5, с. 107 – 108]. Наведено складові поняття граматичної компетентності: а) високий рівень знань граматичних правил конкретної мови, за якими утворюються граматично вірні висловлювання – словосполучення, речення, які утворюють граматично вірний, осмислений текст; б) високий рівень умінь та навичок застосування граматичних засобів та явищ в іншомовній діяльності не залежно від ситуації та контексту спілкування; в) готовність та здатність розуміння, висловлювання будь-якого сенсу у будь-якій формі (усна, письмова), оформлюючи його за вимогами граматичного ладу конкретної мови [5, с. 108].

На думку вітчизняного дослідника І. П. Тригуба [10, с. 75] до основних складових граматичної компетентності можна віднести наступні:

– граматичні навички, які включають в себе:

1) навички говоріння й письма – репродуктивні навички;

2) навички аудіювання й читання – рецептивні навички, ознаками яких є автоматизованість, гнучкість, поетапна сформованість;

– граматичні знання;

– граматична усвідомленість.

На думку О. Вовк, граматична компетентність складається з таких елементів, як: лексичні, синтаксичні, фонетичні, морфологічні, орфографічні складові системи мови. До граматичної компетентності дослідник відносить і оперування граматичними поняттями, засобами реалізації граматичних категорій, адекватне використання граматичних явищ у мовленні [2, с. 22].

Основою граматичної компетентності є граматичні навички, які представлено групою рецептивних та репродуктивних граматичних навичок. Рецептивна граматична навичка полягає у ефективному розпізнаванні граматичних форм тексту, що сприймається засобами аудіо- або зорових каналів, та їх співвіднесенні із певним значенням. На відміну від репродуктивної граматичної навички, метою якої є вибір необхідної у певній комунікативній ситуації граматичної структури, базовою операцією рецептивної граматичної навички є сприйняття звукового або графічного образу граматичної структури [7, с. 240].

Отже, граматична компетентність є комплексним явищем, що входить до складу іншомовної комунікативної компетентності. С. Ю. Ніколаєва дає таке визначення: граматична компетентність – складова частина мовної компетентності, що входить в структуру іншомовної комунікативної компетентності. Граматична компетентність складається з таких елементів, як: зв'язки, закономірності взаємодії граматичних явища та концептів, що реалізуються ними; взаємодія рідної мови та іноземної, в ході якого виникають граматичні відносини, які полягають у взаємодії когнітивного та концептуального світосприйняття різних мовних соціумів.

Для формування граматичної компетентності можна розглянути такі підходи: комунікативний та концептуальний. Комунікативний підхід базується на формуванні граматичної компетентності засобами здійснення роботи над комунікативними завданнями та вправами, тобто, в рамках комунікативної діяльності. Отже, граматична компетентність формується в ході мовленнєвої діяльності учнів. Використовуючи у мовленні нові граматичні форми, учні запам'ятовують їх та використовують у своєму мовленні у подальшому здійсненні іншомовної комунікації [8, с. 101].

Концептуальний підхід було розроблено такими дослідниками, як С. Страус, Дж. Лі та інші. Такий підхід полягає у тому, що будь-яке висловлювання розуміється як комплексне явище, яке включає не лише граматичну складову, але й контекстуальну, стилістичну, характеризується наявністю авторських особливостей побудови тексту. А отже, в першу чергу, необхідно з'ясувати, який смисловий та емоційний ефект автор висловлювання хотів досягти. Концептуальний підхід дає учням змогу осмислити граматичні концепти та способи їх кодування носіями мови [12, с. 185].

Державний стандарт передбачає, що основною метою навчання іноземної мови є формування в учнів мовленнєвої компетентності, яка, в свою чергу, включає в себе і граматичну [9]. В рамках формування граматичної компетентності, діяльність викладача має бути сфокусована на використанні активних та інтерактивних методів викладання. Інтерактивний підхід базується на взаємодії між учнями. Його методами є весь комплекс педагогічних дій,

спрямованих на ефективну організацію навчального процесу. Методи інтерактивного навчання включають в себе: імітаційні методи, що базуються на імітації професійної діяльності, і не імітаційні.

Імітаційні методи інтерактивного навчання включають в себе ігрові методи та неігрові. Неігрові, в свою чергу, включають такі методи, як аналіз конкретних ситуацій, розбір ділової пошти керівника, дії по інструкції, тощо. Ігрові методи підрозділяють на: ділові ігри, дидактичні, або навчальні ігри, ігрові ситуації, ігрові прийоми і процедури, тренінги в активному режимі.

Отже, формування граматичної компетентності – складний процес, який включає в себе широке коло складових. Лише комплексний підхід до формування граматичної компетентності дозволить отримати позитивні результати та підвищити рівень граматичних навичок учнів.

Висновки.

Таким чином, аналіз теоретичних джерел дозволив встановити, що граматична компетентність є комплексним явищем, яке входить до складу іншомовної комунікативної компетентності. Граматична компетентність включає здатність розуміти і виражати певний сенс, оформляючи його у вигляді фраз і речень, побудованих за правилами певної мови (на відміну від механічного відтворення завчених зразків). Граматична компетентність складається з таких елементів, як: зв'язки, закономірності взаємодії граматичних явища та концептів, що реалізуються ними; взаємодія рідної мови та іноземної, в ході якого виникають граматичні відносини, які полягають у взаємодії когнітивного та концептуального світосприйняття різних мовних соціумів. До основних складових граматичної компетентності можна віднести: граматичні навички, граматичні знання, граматичну усвідомленість. Граматична компетентність формується в ході мовленнєвої діяльності учнів, коли використовуючи у мовленні нові граматичні форми, учні запам'ятовують їх та використовують у своєму мовленні у подальшому здійсненні іншомовної комунікації.

Література

1 Ванівська О. М. Реалізація компетентнісного підходу в процесі викладання іноземної мови у вищій школі. *Науковий вісник ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2016. Випуск 1 (38). С. 71–75.

2 Вовк О. І. Формування граматичної компетентності студентів-філологів у процесі оволодіння англійською мовою. *Вісник ЛНПУ ім. Т. Шевченка*, 2007. № 20 (136). С. 20–24.

3 Вольницька Д. О. Методика формування граматичної компетентності у студентів ВНЗ. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/20086/1/51.pdf>

4 Воробйова І.А. Формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи засобами іноземної мов. Київ, 2003. 17 с.

5 Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: вивчення, навчання, оцінка / Департамент з мовної політики, Страсбург. М.: МЛУ, 2005. С. 107-108.

6 Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах у структурно-логічних схемах і таблицях : навчальний посібник / [С. Ю. Ніколаєва, С. В. Гапонова та ін.]. К.: Ленвіт, 2004. 208 с.

7 Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. Ред. С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.

8 Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2002. 255 с.

9 Програма Міністерства Освіти і Науки України «З іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класи Англійська мова; Німецька мова; Французька мова; Іспанська мова. 72 с.

10 Тригуб І. П. Формування граматичної компетентності у студентів немовних спеціальностей ВНЗ у процесі вивчення англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, 2014. № 10. том 2. С. 74–77.

11 Common European Framework Of Reference For Languages: Learning, Teaching, Assessment. URL: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>

12 Strauss S., Lee J., Ahn K. Applying Conceptual Grammar to Advanced-Level Language Teaching: The Case of Two Completive Constructions in Korean / *The Modern Language Journal*, vol. 90. № 2, 2006. P. 185–209.

13 Thornbury S. *Uncovering Grammar New Edition (Anglais) Broché*, 2005. 454 p.

Abstract. The article analyzes the importance of learning grammatical aspects of foreign languages in the modern educational context. The complexity of the process of learning grammatical norms and rules is emphasized, especially in the case of English for Ukrainian students. It is noted that traditional methods of teaching grammar have lost their effectiveness, and it is necessary to use modern information and communication technologies to achieve positive results. The need to modernize the education system and reform approaches to teaching grammatical aspects of the language, in particular, the formation of grammatical competence, is noted. The purpose of the article is to reveal the essence of the grammatical competence in teaching English to grade 11 students as an indicator of readiness for intercultural communication. The relevance of this problem is emphasized and references to the works of scientists who study aspects of grammatical competence are made.

The article examines different definitions of the concept of "grammatical competence" by different researchers. The authors propose different approaches to defining this concept, but the general implication is that grammatical competence reflects a person's ability to use grammatical knowledge and skills for effective communication. It includes the ability to construct grammatically correct utterances, to recognize and understand the grammatical structures of other speakers, and to use grammatical devices to construct sentences. Grammatical competence is defined as one of the key elements of linguistic competence and linguistic behavior in foreign language communication. The authors also emphasize the importance of grammatical competence for understanding and using language in different communication situations.

The main aspects of grammatical competence are studied, in particular, its basis on grammatical skills, including receptive and reproductive aspects. The importance of receptive skills

in recognizing grammatical forms of language material through audio and visual channels, as well as understanding their connection with meaning is highlighted. The role of reproductive skills in the selection and use of grammatical structures in communicative situations is emphasized. Two approaches to the formation of grammatical competence are distinguished: communicative and conceptual, which interact to ensure the development of a deep understanding of grammatical concepts and their use in the context of communication. The article also emphasizes the importance of using interactive teaching methods, in particular game and analytical ones, to ensure the effective development of students' grammatical competence.

The conclusion of the article reflects the results of the analysis of theoretical sources related to grammatical competence. It has been established that grammatical competence is a component of foreign language communicative competence, covering the ability to understand and express meaning in language structures. The main elements of grammatical competence, such as grammatical skills, knowledge and awareness, are defined. It is emphasized that the formation of grammatical competence occurs through the speech activity of students, which allows them to use new grammatical forms in further foreign language communication. The essence of grammatical competence lies in the interaction of grammatical phenomena and concepts, as well as in the perception of language relations through cognitive and conceptual worldview.

Keywords: *grammatical competence in teaching English, intercultural communicative competence, grammatical skills, grammatical knowledge, grammatical awareness.*